

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده اقتصاد و حسابداری

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

گرایش :

برنامه ریزی و تحلیل سیستمهای اقتصادی

عنوان :

بررسی اثرات مصرف دولت (کالاهای عمومی و استحقاقی) بر مصرف بخش

خصوصی در ایران

استاد راهنما :

حسین میرزایی

استاد مشاور :

شمس اله شیرین بخش

پژوهشگر :

آسیه آقائیان

زمستان ۱۳۹۰

تقدیم به ...

پدر مهربانم

مادر عاشق و صبورم

و همسر عزیزم

سپاس خداوندی را که نعمت اندیشیدن عطا فرمود.
از استاد ارجمند آقای دکتر حسین میرزایی به خاطر زحمات بی
دریغشان کمال تشکر را دارم .
ازاستاد مهربان آقای دکتر شیرین بخش برای نظرات ارزنده شان
سپاسگزاری می نمایم.

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

فصل اول: کلیات طرح

۱-۱- بیان مسئله	۱
۲-۱- هدفهای تحقیق	۲
۳-۱- اهمیت موضوع تحقیق و انگیزش انتخاب آن	۲
۴-۱- فرضیه های تحقیق	۳
۵-۱- مدل تحقیق	۳
۶-۱- متغیرها و واژه های کلیدی	۳
۷-۱- روش تحقیق	۴
۸-۱- جامعه آماری و حجم آن	۴
۹-۱- مباحث فصول آینده	۵

فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه تحقیق

۱-۲- مقدمه	۷
۲-۲- مبانی نظری مصرف	۷
۱-۲-۲- نظریه مصرف کینز	۷
۲-۲-۲- فرضیه درآمد نسبی	۸
۳-۲-۲- فرضیه درآمد دائمی	۸
۴-۲-۲- فرضیه مصرف دوران زندگی	۹
۵-۲-۲- فرضیه درآمددائمی - دوره زندگی مصرف	۱۰
۳-۲-۳- مبانی رفتار دولت	۱۴
۱-۳-۲- کالاهای عمومی	۱۷
۴-۲-۳- سیاست مالی و اهداف آن	۱۷
۱-۴-۲- ابزارهای مالی دولت	۱۸
۵-۲-۳- مخارج دولت	۱۸
۱-۵-۲- دلایل رشد هزینه های دولت	۱۹
۶-۲-۳- درآمد دولت	۱۹
۷-۲-۳- کسری بودجه و تأمین مالی آن	۱۹
۱-۷-۲- تأمین مالی کسری بودجه از طریق قرضه	۲۰
۲-۷-۲- تأمین مالی کسری بودجه از طریق انتشار اسکناس	۲۰
۸-۲- دیدگاه های نظری پیرامون اثرات سیاست مالی	۲۱

- ۲۱-۱-۸-۲ ..... کلاسیک ها
- ۲۱-۲-۸-۲ ..... دیدگاه کینزی
- ۲۲-۳-۸-۲ ..... دیدگاه نئوکلاسیک
- ۲۴-۴-۸-۲ ..... نظریه برابری ریکاردو
- ۲۵-۵-۸-۲ ..... مکتب پولیون
- ۲۵-۶-۸-۲ ..... کینزین های جدید
- ۹-۲-۹-۲ ..... پیشینه تحقیق

۱-۹-۲-۲ ..... مطالعات خارجی

- ۲۶-۱-۱-۹-۲ ..... مطالعه کرمندی (۱۹۸۳)
- ۲۹-۲-۱-۹-۲ ..... مطالعه اشیر (۱۹۸۵)
- ۳۳-۳-۱-۹-۲ ..... مطالعه گراهام (۱۹۹۳)
- ۳۵-۴-۱-۹-۲ ..... مطالعه گالی و والس (۲۰۰۴)
- ۳۵-۵-۱-۹-۲ ..... مطالعه فیوریتو و کلینزاس (۲۰۰۴)
- ۴۰-۶-۱-۹-۲ ..... مطالعه یوم وان (۲۰۰۷)
- ۴۰-۷-۱-۹-۲ ..... مطالعه والرئو ارکانی و نیکلا پاونی (۲۰۰۸)
- ۴۴-۸-۱-۹-۲ ..... مطالعه لوکا پیرونی (۲۰۰۹)

۲-۹-۲-۲ ..... مطالعات داخلی

- ۴۶-۱-۲-۹-۲ ..... مطالعه توکلی و حقیقی (۱۳۷۲)
- ۴۷-۲-۲-۹-۲ ..... مطالعه زمانی (۱۳۷۳)
- ۴۸-۳-۲-۹-۲ ..... مطالعه مؤید (۱۳۷۵)
- ۴۹-۴-۲-۹-۲ ..... مطالعه ولدخانی (۱۳۷۶)
- ۵۰-۵-۲-۹-۲ ..... مطالعه میرزایی (۱۳۷۹)
- ۵۲-۶-۲-۹-۲ ..... مطالعه حسینی (۱۳۸۰)
- ۵۳-۷-۲-۹-۲ ..... مطالعه رضایی (۱۳۸۳)
- ۵۳-۸-۲-۹-۲ ..... مطالعه شریفی (۱۳۸۴)
- ۵۴-۹-۲-۹-۲ ..... مطالعه عباسیان و نوری (۱۳۸۶)
- ۵۶-۱۰-۲-۹-۲ ..... مطالعه موسوی میرکلایی (۱۳۸۷)

۱۰-۲- جمع بندی..... ۵۷

فصل سوم: روش تحقیق و تحلیل اطلاعات آماری

۱-۳- مقدمه..... ۵۹

۲-۳- جایگاه دولت در ایران..... ۵۹

۳-۳- بودجه دولت در ایران..... ۵۹

۳-۳-۱- درآمد دولت..... ۶۰

۳-۳-۱-۱- بودجه عمومی دولت و درآمد های نفتی..... ۶۰

۳-۳-۲- هزینه های دولت..... ۶۱

۳-۳-۲-۱- مصرف عمومی دولت..... ۶۳

۳-۳-۲-۲- مصرف استحقاقی دولت..... ۶۴

۳-۴- جایگاه مخارج مصرفی در مخارج کل..... ۶۶

۳-۴-۱- سهم مخارج مصرفی از تولید ناخالص داخلی..... ۶۶

۳-۴-۲- سهم مخارج مصرفی بخش خصوصی از کل مخارج مصرفی..... ۶۷

۳-۵- تحلیلی از روند مصرف بخش خصوصی..... ۶۸

۳-۶- روش تحقیق..... ۷۰

۳-۷- شرحی بر داده های آماری..... ۷۱

۳-۸- معرفی مدل..... ۷۲

۳-۸-۱- مدل های تفاضلی..... ۷۳

۳-۸-۲- مدل در سطح متغیرها..... ۷۳

۳-۹- جمع بندی..... ۷۴

فصل چهارم: برآورد و تحلیل ضرایب مدل

۱-۴-

مقدمه..... ۷۶

۲-۴- تعریف ایستایی و آزمون آن..... ۷۶

۲-۴-۱- آزمون ایستایی با استفاده از همبستگی نگار و تابع خود همبستگی..... ۷۷

۷۷	۲-۲-۴- آزمون ریشه واحد جهت تعیین ایستایی.....
۸۰	۳-۴- همگرایی.....
۸۱	۱-۳-۴- آزمون همگرایی انگل و گرنجر.....
۸۱	۴-۴- آزمون دیکی فولر متغیرهای مورد استفاده در الگوها.....
۸۱	۵-۴- تخمین.....
۸۳	۱-۵-۴- تخمین مدل تفاضلی.....
۸۴	۲-۵-۴- تخمین در سطح متغیرها (تجمعی).....
۸۵	۲-۵-۴- تخمین در سطح متغیرها (سرانه).....
۸۷	۶-۴- آزمون همگرایی انگل - گرنجر برای الگوهای برآورد شده در سطح متغیرها.....
۸۷	۷-۴- آزمون های تصریح و تشخیص.....
۸۸	۱-۷-۴- آزمون خودهمبستگی LM.....
۸۸	۲-۷-۴- آزمون واریانس ناهمسانی آرچ.....
۹۰	۳-۷-۴- آزمون نرمال بودن توزیع پسماند مدل ها.....
۹۱	۸-۴- جمع بندی.....

فصل پنجم : نتیجه گیری

۹۴	۱-۵- مقدمه.....
۹۴	۲-۵- آزمون فرضیه ها.....
۹۶	۳-۵- نتایج اصلی.....
۹۶	۴-۵- نتایج فرعی.....
۹۸	۵-۵- توصیه های سیاستی.....
۹۸	۶-۵- پیشنهادات به محققین بعدی.....

فهرست جدول ها

- جدول ۱-۲: تخمین معادله ۱۹-۲ به روش حداقل مربعات معمولی..... ۳۱
- جدول ۲-۲: تخمین معادله ۲۳-۲ به روش *FLML* برای امریکا..... ۳۲
- جدول ۳-۲: حل سیستم معادلات ۲۳-۲ به روش *FIML* در حالت مقید..... ۳۴
- جدول ۴-۲: معادله اولر- مصرف کل..... ۴۲
- جدول ۵-۲: ناهمگنی افراد(معادله اولر)..... ۴۳
- جدول ۶-۲: بردارهای همجمعی ۴۵
- جدول ۷-۲: کشش های بلند مدت سیستم تقاضا..... ۴۶
- جدول ۸-۲: تخمین رابطه ۵۰-۲..... ۵۱
- جدول ۹-۲: تخمین معادلات به روش *NLLS* و آزمون والد..... ۵۵
- جدول ۱-۴: آزمون دیکی فولر متغیرها..... ۸۲
- جدول ۲-۴: نتایج برآورد الگوی ۵-۳..... ۸۳
- جدول ۳-۴: نتایج برآورد الگوی ۶-۳..... ۸۴
- جدول ۴-۴: نتایج برآورد الگوی ۷-۳..... ۸۵
- جدول ۵-۴: نتایج برآورد الگوی ۸-۳..... ۸۵
- جدول ۶-۴: نتایج برآورد الگوی ۹-۳..... ۸۶
- جدول ۷-۴: نتایج برآورد الگوی ۱۰-۳..... ۸۶
- جدول ۸-۴: آزمون همگرایی انگل- گرنجر..... ۸۷
- جدول ۹-۴: نتایج آزمون *LM* برای مدل ها..... ۸۹
- جدول ۱۰-۴: نتایج آزمون آرج برای مدل ها..... ۹۰
- جدول ۱-۵: نتایج برآورد ضریب مصرف استحقاقی در سه الگو..... ۹۵
- جدول ۲-۵: نتایج برآورد ضریب مصرف عمومی در سه الگو..... ۹۵
- جدول ۳-۵: نتایج برآورد ضریب مصرف کل در سه الگو..... ۹۵

فهرست نمودارها

- شکل ۱-۲: طرحی از جانشینی / مکملی اجورث..... ۳۸
- نمودار ۱-۳: نسبت مصرف و سرمایه گذاری دولت به تولید ناخالص داخلی..... ۶۲
- نمودار ۲-۳: اجزای مصرف عمومی دولت..... ۶۳
- نمودار ۳-۳: مصرف استحقاقی و عمومی دولت..... ۶۴
- نمودار ۴-۳: اجزای مصرف استحقاقی دولت..... ۶۵
- نمودار ۵-۳: نسبت مخارج مصرفی به تولید ناخالص داخلی..... ۶۷
- نمودار ۶-۳: نسبت مخارج مصرفی بخش خصوصی به تولید ناخالص داخلی..... ۶۸
- نمودار ۷-۳: مصرف بخش خصوصی (به قیمت های ثابت ۱۳۷۶)..... ۶۹
- شکل ۱-۴: نمودار هیستوگرام جملات پسماند برای الگوی ۳-۵..... ۹۱

فصل اول

کلیات طرح

۱-۱- بیان مسأله تحقیق :

در طراحی سیاست مالی یک موضوع کلیدی و تعیین کننده مسئله جانشینی میان مصرف خصوصی و مصرف دولت است. اگر بخش خصوصی از کالاها و خدمات تهیه شده از جانب دولت، مطلوبیت کسب کرده و به این دو مقوله به صورت جانشین هایی نزدیک بنگرد، یک افزایش در مصرف دولت با یک کاهش نظیرش در مصرف خصوصی جبران می شود. در این صورت ضریب تکاثر مالی نسبتاً کوچک و حتی منفی خواهد بود. از دیگر سو اگر مصرف دولتی و مصرف خصوصی مکمل باشند، یک سیاست مالی انبساطی از آنجا که مصرف خصوصی محرک اولیه مالی را تقویت می کند، در تحریک تقاضای کل مؤثر می باشد.

با توجه به موضوع تحقیق می خواهیم رابطه میان مصرف خصوصی و عمومی را بررسی کنیم. با این روش که مصرف عمومی را به دو گروه مصرف " کالاهای عمومی"^۱ - شامل دفاع، نظم عمومی، امنیت - و مصرف " کالاهای استحقاقی"^۲ - شامل سلامت، تحصیلات و خدمات دیگری که به طور اختصاصی نیز قابل تأمین هستند- تقسیم می کنیم. انگیزه نظری، تفاوت های مهمی است که در نوع این کالاها وجود دارد. مثلاً کالاهای عمومی تا حد زیادی غیر رقابتی اند در حالی که کالاهای استحقاقی تا حد زیادی رقابتی اند و پیامدهای خارجی مثبت آنها به ویژگی های توزیعی و جمعیتی نیز بستگی دارد. مثلاً کالای تحصیلات به نسبت بیشتر توسط افراد جوان مصرف می شود در حالی که بهداشت می تواند بیشتر مورد استفاده سالمندان قرار گیرد.

انگیزه تجربی این تقسیم بندی رشد دولت رفاه^۳ عمومی به خصوص از دهه ۱۹۷۰ میلادی است. و این که دولت ها در زمینه های حمایتی بیشتر و جدی تر وارد می شوند.

آنچه انتظار داریم این است که مصرف خصوصی نسبت به هزینه های دولت در دو گروه کالاهای عمومی و کالاهای استحقاقی عکس العمل متفاوت داشته باشد. یعنی افزایش مصرف دولت در کالاهای استحقاقی مصرف بخش خصوصی را افزایش داده (رابطه مکملی) و افزایش مصرف دولت در کالاهای عمومی مصرف بخش خصوصی را کاهش دهد (رابطه جانشینی).

---

¹ public goods

² merit goods

³ Welfare state

۱-۲- هدفهای تحقیق :

- ۱- بررسی اثر مخارج دولت در کالاهای عمومی بر مصرف بخش خصوصی
- ۲- بررسی اثر مخارج دولت در کالاهای استحقاقی بر مصرف بخش خصوصی
- ۳- بررسی اثر کلی مخارج مصرفی دولت بر مصرف بخش خصوصی

۱-۳- اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه انتخاب آن :

درآمد و مخارج دو جزء اساسی حسابهای ملی را تشکیل می دهند. یک روش ارزیابی وضعیت اقتصاد مطالعه مخارج کل و اجزای آن است. مخارج کل شامل سه جزء مخارج مصرفی، مخارج سرمایه گذاری و مخارج دولت است که هرچند ظاهراً متمایزند از طریق فرآیندهایی که مورد مطالعه اقتصاد کلان است بر هم تأثیر متقابل دارند. شناخت روابط بین اجزای مخارج کل ما را در درک وضعیت سرمایه گذاری و اثر سیاستهای پولی و مالی و به دنبال آن رابطه مصرف دولت با مصرف بخش خصوصی یاری می کند.

واکنش کمیت های کلان اقتصادی نسبت به تغییرات مخارج دولت همواره از مباحث مهم اقتصاد کلان بوده است که نسبت به اجزای مختلف مخارج دولت - مصرف ، سرمایه گذاری ، پرداخت های بهره ، پرداخت های انتقالی - متفاوت است. به ویژه واکنش کمیت های کلان به رابطه میان مصرف خصوصی و دولتی - جانشینی یا مکملی - بستگی دارد.

مصرف خصوصی بزرگترین بخش از تقاضای کل بوده و به عنوان شاخصی مهم در سنجش رفاه کارگزاران اقتصاد به کار می رود که با بررسی اثرات مخارج دولت بر مصرف بخش خصوصی اثرات بخشی از سیاست های مالی دولت بر رفاه جامعه را خواهیم سنجید و این خود می تواند سیاست گذاران اقتصادی را در تصمیم گیری های حمایتی و سیاستی یاری نماید.

تا کنون تحقیقی انجام نگرفته است که اثر مخارج دولت بر مصرف خصوصی در ایران را با در نظر گرفتن مصرف کالاهای عمومی و استحقاقی بررسی کند. جهت تبیین هرچه بهتر اثر مخارج دولت بر مصرف بخش خصوصی، انجام این تحقیق ضروری است.

۴-۱- فرضیه های تحقیق:

- ۱- افزایش مخارج دولت در کالاهای استحقاقی مصرف بخش خصوصی را افزایش می دهد .
- ۲- افزایش مخارج دولت در کالاهای عمومی مصرف بخش خصوصی را کاهش می دهد .
- ۳- اثر کلی مخارج مصرفی دولت روی مصرف بخش خصوصی مثبت است .

۵-۱- مدل تحقیق :

در این تحقیق ابتدا مدل کلی زیر برآورد خواهد شد:

$$d \log pprvtc_{t+1} = a_1 d \log pprvtc_t + a_2 d \log ppublic_{t+1} + a_3 d \log pmerit_{t+1} + a_4 d \log ppublic_t + a_5 d \log pmerit_t + \varepsilon_{t+1}$$

$pprvtc$ مصرف سرانه کالاهای خصوصی ، $ppublic$ مصرف سرانه کالاهای عمومی و $pmerit$ مصرف سرانه کالاهای استحقاقی هستند.

نوع رابطه بین مصرف خصوصی و مصرف کالاهای عمومی (استحقاقی) به علامت a_2 (a_3) بستگی دارد. اگر این علامت مثبت باشد مصرف خصوصی و مصرف کالاهای عمومی (استحقاقی) مکمل هستند. اگر این علامت منفی باشد مصرف خصوصی و مصرف کالاهای عمومی (استحقاقی) جانشین هستند. مدل دوم در سطح متغیرهاست که (Y) درآمد ملی منهای مالیات و ارزش افزوده بخش نفت ، به جای مصرف تأخیری وارد مدل می شود. که به صورت سرانه نیز برآورد خواهد شد.

$$privtc = c + a_1 Y + a_2 Public + a_3 Merit$$

۶-۱- متغیرها و واژه های کلیدی :

- مصرف خصوصی

این اصطلاح ترجمه (private consumption) است. منظور از آن ارزش کالا و خدماتی است که مصرف کنندگان (خانوارها) مصرف می کنند. شامل مصرف کالاهای بادوام، نیمه بادوام و بی دوام می شود. یعنی کل مخارج مصرفی بخش خصوصی. این بخش شامل کالا و خدمات عمومی نمی شود.

- کالای عمومی

این اصطلاح ترجمه (**public good**) است. منظور از آن در این تحقیق کالا و خدماتی است که به مفهوم رقابت ناپذیری در مصرف بسیار نزدیک هستند و عمدتاً شامل دفاع و نظم عمومی است. در هزینه های مصرفی دولت بر حسب وظایف مجموع "خدمات عمومی"، "دفاع" و "امنیت و نظم عمومی" را کالای عمومی در این تحقیق در نظر می گیریم.

- کالای استحقاقی

این اصطلاح ترجمه (**merit good**) است. منظور از آن در این تحقیق بهداشت، تحصیلات و دیگر خدماتی است که به صورت انفرادی نیز قابل تهیه است. در هزینه های مصرفی دولت بر حسب وظایف مجموع "آموزش و پرورش"، "بهداشت"، "رفاه اجتماعی"، "مسکن" و "خدمات تفریحی و فرهنگی" را در این تحقیق کالای استحقاقی در نظر می گیریم.

۱-۷- روش تحقیق :

این تحقیق از نوع کاربردی و به صورت تحلیلی-توصیفی است. پس از برآورد مدل فوق با استفاده از روشهای اقتصاد سنجی و تفسیرضرایب به بررسی فرضیه های مطرح شده خواهیم پرداخت. فرضیه های تحقیق به صورت علی-همبستگی است.

۱-۸- جامعه آماری و حجم آن :

جامعه آماری مورد مطالعه سری زمانی مصرف بخش خصوصی و هزینه های مصرفی دولت، ۱۳۳۸-۱۳۸۶ به صورت داده های سالانه است.

۱-۹- مباحث فصول آینده:

در فصل دوم ابتدا مبانی نظری مربوط به موضوع مصرف را به طور خلاصه مطرح می‌کنیم، سپس به مبانی رفتار دولت می‌پردازیم و پس از آن پیشینه تحقیق در خارج و داخل ایران را توضیح می‌دهیم. در فصل سوم به بررسی وضعیت اقتصاد کلان ایران و متغیرهای مورد مطالعه در این تحقیق و مدل انتخابی خواهیم پرداخت. در فصل چهارم ضرایب مدل‌های ارائه شده برآورد شده و آزمون‌های لازم برای داده‌های سری زمانی ارائه می‌شوند و در فصل پنجم آزمون فرضیه‌ها و نتیجه‌گیری خواهد آمد.

فصل دوم

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

۲-۱- مقدمه

در این فصل با توجه به وجود مبانی نظری گسترده پیرامون رفتار مصرفی بخش خصوصی در ادبیات اقتصادی، به بررسی اجمالی نظریات مصرف پرداخته، سپس در مورد جایگاه، نقش و وظایف دولت در اقتصاد از منظر مکاتب اقتصادی مواردی مطرح می شود. پس از آن مروری بر مطالعات انجام شده پیرامون موضوع تحقیق، در خارج و داخل ایران انجام می گردد.

۲-۲- مبانی نظری مصرف

۲-۲-۱- نظریه مصرف کینز

تابع مصرف^۱ کینز یکی از مهمترین کمک های علمی این اقتصاددان نامدار به علم اقتصاد است که اولین بار توسط وی با انتشار کتاب «نظریه عمومی اشتغال، بهره و پول» پس از رکود بزرگ در امریکا (۱۹۳۰) به شکل زیر ارائه شد:

$$C = a + bY \quad (۱-۲)$$

که C مخارج مصرفی، Y درآمد ملی می باشد. در این تابع چهار فرضیه اساسی وجود دارد. اول به فرض آنکه وضعیت تابع مصرف ثابت باشد، مصرف تابع مستقیم و ثابت درآمد ملی است. دوم در کوتاه مدت و در سطوح درآمدهای پایین و از جمله درآمد ملی صفر، یک حداقل معاش از مخارج مصرفی (a) وجود دارد که مصرف مستقل^۲ نام دارد و از درآمد ملی مستقل است. سوم همراه با افزایش درآمد ملی، میزان مصرف القایی^۳ افزایش می یابد و به فرض آنکه وضعیت تابع مصرف ثابت است، میزان افزایش نسبی مصرف از ازدیاد درآمد کمتر است. از این رو میل نهایی به مصرف (MPC)^۴ از صفر بزرگتر و کوچکتر از واحد است. چهارم معمولاً تابع مصرف به صورت خطی ترسیم می شود و از این رو شیب آن یعنی میل نهایی به مصرف ثابت است (تفضلی، ۱۳۷۵، ۳۸۳).

1-Consumption function

2- autonomous consumption

3- induced consumption

4- Marginal Propensity to Consume

بر اساس مطالعاتی که توسط دو اقتصاددان امریکایی به نامهای سیمون کوزنتز^۱ در سال ۱۹۴۶ میلادی و ریچارد گولداسمیت^۲ در سال ۱۹۵۵ میلادی انجام شده است، میل متوسط به مصرف در امریکا از سال ۱۸۷۰ میلادی به بعد ثابت مانده است. اقتصاددانان بعد از دوره کینز کوشیدند این را از نظر مبانی نظری توضیح دهند.

۲-۲-۲- فرضیه درآمد نسبی^۳

جیمز دوزنبری^۴ اقتصاددان امریکایی در سال ۱۹۴۹ میلادی براساس فرضیه جدیدی به نام فرضیه درآمد نسبی توانست تابع مصرف را از نظر آماری و هندسی بررسی نماید. وی معتقد است که سلیقه مصرف کنندگان با یکدیگر ارتباط دارد در نتیجه مصرف افراد از هم مستقل نیست. دوزنبری معتقد است در بلندمدت افزایش درآمد و مصرف متناسب است و تابع مصرف بلند مدت به صورت زیر است:

$$C_t = f\left(Y_t, \frac{Y_t}{Y_0}\right) \quad (2-2)$$

در این معادله C_t مصرف جاری، Y_t درآمد جاری و Y_0 درآمد سال قبل است. یعنی مصرف جاری تابعی از درآمد جاری و نسبت درآمد جاری به بالاترین درآمد قبل است.

۲-۲-۳- فرضیه درآمد دائمی

در سال ۱۹۵۷ میلادون فریدمن^۵ رفتار مصرفی را در کتاب خود تحت عنوان «نظریه تابع مصرف» بررسی نمود و به این نتیجه رسید که مصرف یک خانوار در یک سال معین به درآمدی که در آن سال به دست می آورد بستگی ندارد بلکه به درآمد دائمی یا درآمد پیش بینی شده آتی آن واحد مصرفی وابسته است. درآمد دائمی^۶ بنا بر تعریف فریدمن، درآمدی است که مصرف کنندگان رفتار مصرفی خود را بر اساس آن تطبیق می دهند. فریدمن معتقد است برای هر سال «درآمد جاری یا قابل قیاس»^۷ برابر با مجموع

¹- Simon Kuznets

²- Raymond Goldsmith

³- Relative Income hypothesis

⁴- James Duesenberry

⁵- Milton Friedman

⁶- Permanent Income

⁷- Measured Income

درآمدهای زودگذر»^۱ است. درآمد زود گذر ممکن است مثبت، منفی و یا صفر باشد. که بستگی به وضعیت اقتصادی در آن سال دارد و این که آیا مصرف کنندگان از سودهای زود گذر برخوردار شده اند و یا اینکه با زیان های زودگذر مواجه شده اند. ابداع دیگر فریدمن توجه به انتظارات تطبیقی در توجیه رفتار مردم در طول زمان است. این مبحث با کار هال و بحث انتظارات عقلایی وارد مرحله نوینی شد.

۲-۲-۴- فرضیه مصرف دوران زندگی

بر اساس فرضیه مودیگلیانی درآمد مصرف کننده به طور عادی در اوایل و اواخر دوره زندگی، زیاد نیست، لیکن در اواسط دوره زندگی در حد بالایی قرار دارد. گرچه درآمد در طول زندگی متغیر است میزان رشد مخارج مصرفی کم و بیش ثابت می ماند. این فرضیه تحت عنوان «فرضیه رفتار مصرفی دوران زندگی» مطرح شده است.

این فرضیه از دو نقطه نظر نسبت به فرضیه درآمد دائمی برتری دارد. اول، تغییرات درآمد جاری نسبت به درآمد دائمی را با توجه به درآمدهای زودگذر بیان می کند. گروه افرادی که دارای درآمدهای زیاد هستند، نسبت بیشتری از متوسط افرادی را که درآمدهای بالاست تشکیل می دهند، زیرا آنان در اواسط عمر خود قرار دارند و در نتیجه میل متوسط به مصرف آنها پایین است. در مقایسه، گروهی که دارای درآمد کم هستند، تعداد افراد بیشتری را در بر می گیرند که درآمد کمتری دارند زیرا آنان از نظر توزیع سنی در اواخر عمر خود به سر می برند و در نتیجه میل متوسط به مصرف آنان بالاست.

بنابراین، فرضیه مودیگلیانی مانند فرضیه کینز دارای این ویژگی است که با افزایش درآمد، میل متوسط به مصرف کاهش می یابد در نتیجه رابطه $MPC < APC$ از نظر آزمون تجربی صحیح است. به فرض اینکه دلیلی برای ارجحیت مصرف در یک دوره نسبت به دوره دیگر وجود نداشته باشد، با افزایش «ارزش فعلی» درآمد جاری و درآمدهای آتی در بلندمدت، مصرف جاری نیز به طور متناسب بالا می رود به طوری که میل نهایی به مصرف با میل متوسط به مصرف مساوی گردد ($MPC = AOC$).

دوم، درآمد دائمی (Y_p) از نظر مودیگلیانی به درآمد انتظاری ناشی از کار (Y_L) و ارزش فعلی درآمد انتظاری ناشی از دارایی (Y_A) تقسیم می شود:

---

¹-Transitory Income